

Compromís i rigor. A Josep M. Puig Salellas en reconeixement

Ricard Torrents

Vicepresident de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

És un honor per a mi prendre la paraula en aquest acte. A les documentades i cenyides intervencions anteriors *in honorem* de la figura de J. M. Puig Salellas, deixeu-m'hi adjuntar la meua, més breu i més lliure, per a subratllar dos aspectes de la seva personalitat, que vaig tenir la sort de conèixer directament.

El primer és el compromís de Puig amb la universitat. Va ser el primer president del Consell Social de la Universitat de Barcelona (UB) i va ser aleshores que ens vam conèixer i tractar. Els primers estudis universitaris de Vic, adscrits a la UB, em varen donar la primera oportunitat de tractar-lo i de descobrir-ne el compromís universitari i social amb el país en transformació que vivíem a l'època.

Per això, pel seu compromís universitari, va merèixer la medalla d'Or de la Universitat de Barcelona amb menció especial com a president que fou del Consell Social de la institució, durant el període 1985-1999». Per això mateix, la Universitat de Barcelona té l'Espai Puig Salellas, un espai situat en una de les torres de l'Edifici Històric, singularitzat en record de qui fou el primer president del Consell Social.

No és el moment de reconstruir el naixement i l'evolució d'aquesta figura del consell social, creada com tantes altres figures amb la democràcia i l'autonomia. Recordaré només que els consells socials de les universitats varen néixer el 1983 amb la Llei orgànica 11/1983, del 25 d'agost, de reforma universitària, coneguda com a LRU, en què es defineix com l'òrgan de participació de la societat en la universitat. Recordaré també que la llei engegà a les universitats catalanes, les tres que hi havia, la UB, la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), un procés d'expansió cap endins i cap enfora. Enfora portà a la creació de noves universitats, talment que abans d'acabar el segle xx el mapa universitari destruït pels decrets de Nova Planta del 1717 s'havia restablert a Girona, a Lleida, a Tarragona/Reus i a Vic, a més, es van crear universitats noves a Barcelona, la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i la Universitat Ramon Llull (URL).

Justament el procés es va desplegar en els tres lustres, del 1985 al 1999, que Puig Salellas fou president del Consell Social de la UB. Des del seu càrrec

no sols liderà el Consell Social de la UB, la universitat de referència de Catalunya, successora de la de Cervera, sinó que també orientà la implantació dels consells socials a les altres universitats catalanes i fins a les de l'Estat. Una implantació que trobava dificultats intrauniversitàries i extrauniversitàries a causa de la separació atàvica entre universitat i societat.

Doncs bé, fou en aquest context que vaig tractar Puig Salellas. El projecte universitari que dirigia a Vic depenia acadèmicament de la UB, a la qual estaven adscrits els ensenyaments, i que culminés en universitat plena implicava no sols la voluntat política del govern, sinó també la voluntat acadèmica de la UB, manifestada per mitjà del Consell Social.

Un dia, a començaments dels anys noranta del segle passat, sense que jo ho sol·licités i sense que fos preceptiu, Puig Salellas m'oferí d'exposar el projecte de Vic en una reunió del ple del Consell Social. Era una oportunitat d'or. Vaig ser escoltat i vaig respondre a preguntes dels membres del consell amb el resultat que el seu dictamen, presentat al Consell Interuniversitari de Catalunya, tot i ser crític respecte de les previsions de cofinançament públic, va significar la superació d'un pas decisiu.

L'episodi voldria projectar-lo més enllà de l'àmbit personal i dels annals particulars de la Universitat de Vic (UVic) per a situar-lo com un dels aspectes rellevants de la personalitat polièdrica de Puig Salellas, el seu compromís universitari, la seva percepció que la universitat és una de les institucions clau de tot país, però encara més d'un país com el nostre mancat d'altres institucions. La universitat a Catalunya, en els moments que Puig hi entrà, continuava sent el que el gran rector Bosch i Gimpera havia definit en els anys trenta del segle passat com «el problema més greu i de resolució més urgent», a causa que «és també el que ha preocupat menys l'opinió culta i fins els mateixos polítics».

El segon aspecte que subratllaré en Puig Salellas és un altre compromís, el compromís amb l'IEC, un compromís actiu, de servei a la institució, que el portà, després d'ingressar el 1988 a la Secció de Filosofia i Ciències Socials, a assumir els càrrecs de secretari (1989-1990), vicepresident (1990-1992) i president (1992-1994) de la Secció. Quan hi vaig ingressar, el 1999, l'any que ell deixava el Consell Social de la UB, vàrem celebrar que teníem una nova institució on trobar-nos i continuar col·laborant, en especial quan vaig encarregar-me de la secretaria de la Secció i després de la vicepresidència.

Llavors vaig descobrir el Puig Salellas jurista, expert en les qüestions referents a la política lingüística, que sovint es debatién en les sessions de la Secció i del Ple. L'any que hi ingressà, el 1989, pronuncià la lliçó inaugural del curs sobre «La situació jurídica de la llengua catalana, avui», que constitueix encara un text de referència.

També vaig descobrir el Puig Salellas historiador del dret, apassionat des del dret en l'actualitat política, quan a Catalunya es va plantejar la necessitat d'un nou Estatut d'autonomia. A l'IEC el debat va girar entorn de Puig Salellas, que va deixar formulat el seu pensament en un altre text de referència, que porta el títol «El

nou Estatut. El reconeixement dels drets històrics», comunicació de Josep M. Puig Salellas a la Secció de Filosofia i Ciències Socials, llegida el dia 8 de maig de 2006.

Tanmateix, el Puig Salellas més complet com a escriptor, jurista, intel·lectual compromès amb el país des de la societat civil, el vaig descobrir en tota la força a partir del 2006. En efecte, el 2006, el de la celebració del centenari de l'IEC, vàrem tenir l'oportunitat de col·laborar organitzant des de la Secció un curs que es titulà «Deu testimonis del segle xx, deu lliçons per al segle XXI». El curs, en deu sessions dobles, de dos professors membres de l'IEC, es proposava establir un cànon d'autors catalans des del punt de vista de les ciències socials. La primera sessió estava dedicada a Prat de la Riba, a càrrec de Puig Salellas, i a Joan Maragall, a càrrec de Pere Lluís Font.

Val a dir que vaig tenir el privilegi de viure l'entusiasme intel·lectual de Puig Salellas davant el repte de la lliçó sobre *La nacionalitat catalana*, d'Enric Prat de la Riba, sobre el seu significat en el segle xx i sobre la seva projecció al segle XXI.

La preparació va durar mesos i el títol de la lliçó va constituir un motiu de debat fins que vam arribar al definitiu: «Enric Prat de la Riba. *La nacionalitat catalana*. El procés de recuperació institucional.» Un títol amb què volia expressar ja d'entrada la superació de la visió historicista amb un plantejament dinàmic de la causa catalana. En altres paraules, es tractava de revisar l'obra escrita i de govern de Prat de la Riba com a punt de partida de recuperació institucional.

El curs s'inaugurava el dia 2 de maig, però no hi va poder assistir. Una malaltia greu el tenia retingut, però fins a l'últim dia va mantenir les ganes i l'esperança de venir a pronunciar la seva lliçó. Quan el dia 27 de maig els serveis de Comunicació de l'IEC varen comunicar la seva mort, vaig escriure:

Benvolguts amics de Comunicació de l'IEC,

Gràcies per la informació sobre el traspàs de l'amic Josep M. Puig Salellas amb què m'heu sorprès en aquest diumenge electoral, [eleccions municipals del 27 de maig de 2007]

Us prego que, si us és avinent, feu arribar el meu condol a la família i a tothom de l'IEC per la part que ens toca, en especial als companys de la Secció de Filosofia i Ciències Socials i més en especial als participants, ponents i contraponents del curs d'«Alts estudis sobre cultura, política i societat (1907-2007). Deu testimonis del segle xx, deu lliçons per al segle XXI».

Tal com molt bé informeu, el seu precari estat de salut li va impedir de pronunciar la lliçó dedicada a la figura d'Enric Prat de la Riba i a la seva obra *La nacionalitat catalana*, que inaugurava el curs juntament amb la de Pere Lluís Font, dedicada a Joan Maragall i a l'escrit «La ciutat del perdó» i altres articles. Així, doncs, amb la lectura de la lliçó de Puig Salellas el dia 2 de maig vaig tenir l'honor d'obrir el curs a Barcelona, i Josep González Agàpito la llegia el dia 17 següent en el curs abreujat de quatre lliçons que es va fer a Girona.

Puig Salellas s'havia pres la lliçó amb un gran interès, diria que amb apassionament, perquè volia partir —em deia— del decret de creació de la Mancomunitat de Prat de la Riba i, passant pels estatuts d'autonomia successius, volia donar al procés de recuperació tot l'abast de testimoni del segle XX, però encara més de lliçó per al segle XXI fins al mateix Estatut del 2006.

Per això, després de discutir llargament —per telèfon i per carta— sobre el títol o emblema, acabà convencent-nos a Pere Lluís i a mi que havia de ser «El procés de recuperació institucional», perquè «d'això i precisament d'això i no d'una altra cosa» volia tractar. Llegir la lliçó en nom seu fou per a mi un honor especial, alhora que una íntima emoció, així com ho fou traslladar-li per telèfon els comentaris elogiosos del contraponent, Josep Serra Ramoneda, i dels altres assistents, no només dels d'aquell dia, sinó dels de les lliçons posteriors, quan la seva esdevenia una referència ineludible.

Ha estat, segurament, l'última contribució acadèmica de Josep M. Puig Salellas, de la qual no només els organitzadors del curs i la nostra Secció sinó tot l'IEC ens podrem fer un honor i un estímul. Jo, en particular, guardaré aquesta primera i última lliçó com un document del rigor i de la fidelitat d'un home representatiu d'allò que té de millor l'IEC i el país. Proposaré a la Secció que el volum on es publicaran les deu lliçons del curs en commemoració del centenari de l'IEC, encapçalat per la de l'eminent jurista, sigui en homenatge a ell.

Rebeu una cordial salutació.

La lliçó es pot llegir al web de l'Institut i es podrà llegir en paper el dia que a la fi aparegui el llibre a les publicacions de l'IEC.

Puig Salellas encara em reservava una última sorpresa. En efecte, el mateix dia del seu enterrament a la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià em vaig posar a llegir *Història difícil de quatre dones* (Edicions 62, 2007) i vaig descobrir-hi l'escriptor d'assaig historicojurídic, o simplement l'escriptor que a partir de la història de l'estirp familiar dels Salellas construeix un relat de vida de fina penetració i d'ambició literària. Aquesta ambició literària extrema era l'última regió de tot un univers espiritual que m'era donat d'explorar amb la seva companyia.